

Andrej Lutman

Kaj počne pesnik

Sesedanje pesnika vase: spominja se življenja, najzgodnejših dogodkov, tja do rojstva gre in se zraven sprašuje, kaj čaka, če sploh še kaj čaka. Je vrnitev, je obrat, je premica, je sploh kaj, kaj opisljivega, kaj česa, kar morda pa le ni od časa do časa? Sta večno pojav človeka in njegovo nehanje? Pesnikova lega je na meji življenja, na meji zavedanja, na meji, ki loči budnost od dremeža, dremež od spanca, spanec od sanj, sanje od budnosti, budnost od zavedanja minljivosti, od budnosti, ki je lahko mora. Seveda je mora smrt. Seveda je smrt morasta ... smrt onkraj more; je mora tako tukaj, da tistega onkraj skoraj ni. In v takih trenutkih, ko pesnik spremlja smrt in hkrati čaka na svojo, je pesnik edinstven, je pesnik tisti, ki pooseb-lja vodnika tja, kjer je vrnitev morda v domeni možnega, je pesnik tisti, ki kaže na pogum vztrajanja, je pesnik, stoječ na mestu, vztrajen, spodbujajoč in hkrati spremljajoč se ter opazujoč pojav stalnega spreminjanja bivanja. Tu in tedaj je pesnik točka, v kateri je ljubezen do pesmi silna, tako silna, da ta ljubezen postane most do sočloveka, do bitja, ki ga je bil ustvaril. Ni več razlike med otrokom in pesmijo in lastno smrtjo.

Vznesenost, ki naj bi bila najopaznejša pesnikova lastnost, njegova prepoznatnost, je vznesenost trepeta, je vznesenost v žalosti veselja. Odseva pesnikovo razpoloženje in hkrati razodeva njegovo mojstrsko obvladovanje obrti, ki je nizanje verzov, ki je pesnjenje. In komu pesnik pesni, komu so namenjene pesmi? Trditev, da je pesem namenjena pesmi, sama sebi, priključuje trditev, da je tudi pesnik namenjen sam sebi. Trditev, ki komaj vzdrži. Osebek ima tudi predmet, ki ga poosebja, in predmet ima tudi osebek, ki ga popredmeti. Kaj poosebi in koga popredmeti? Vprašanje, ki meji na sam vzrok in tudi namen pesnjenja, se dotika tudi tistega morda največjega vprašanja: smisla bivanja, obstoja. Pesnika privlači opevanje. Opevanje v smislu določanja razmerij in skladja med izrečenim in predmetom, ravnovesja med izpisom in podobo, ki jo izpis sproža. In pa

lovljenje podob. Prav lov na podobe poteka na vsaj dveh področjih. Prvo je pesnik sam, pesnik s svojimi ugankami in ugotovitvam, drugo pa je skoraj brezmejno področje, na katerem pesnik prepoznava svojo zgodovino in preteklost pesnikov, ki so ustvarjali davno pred njim. Išče stik v jeziku, tisti stik, ki morda naredi jezik za brezčasen pojav, morda. In ve, da se mora še ogromno naučiti, izvedeti mora še za vse možne vezi, ki ga vežejo s tokom pesnjenja, s tokom določanja jeziku lastnosti, ki so med, morda tudi nad vsakdanjim sporazumevanjem. Seveda je govor o svetih trenutkih človekove zbranosti, o stanju, ko se mnogi verzi spnejo v verz, ki napove nove vezi, nov vzorec v jezikovnem tkivu. Pa napoči tišina, ko je pesnik najbližje svojemu molku, svojemu končnemu cilju. In skrajnosti, kot sta molk in govor, sta skrajnosti, najprivlačnejši za pesnika, saj se med njima tako rekoč dogaja vse. Tu je področje pesnikove svobode in omejenosti hkrati. V tej točki prešitij začne potekati tudi stik med današnjim dožemanjem in dožemanjem pred tisočletji. Gre seveda predvsem za odnos do pesmi, do posvečenega časa, ki ga pravzaprav nima prav vsakdo, ko je razkošje dremeža ob zamiku običajnega zaznavanja sveta in drugotnega osredinjenja na pojavno: pesnjenje prehaja v modrovanje in nasprotno.

To med drugim pomeni tudi, da je pesniški osebek tako izpostavljen v smislu osredinjenja nase, da skoraj ne vidi več sveta drugače kakor skozi pesmi. V pesmi tako na različne načine vpleta pesmi same na način samospraševanj. Edini svet je pesniški svet, omejen z besedami in nujnostjo izrekanja. Da pa le ni čisto tako, da pesnik le ni tako samozadosten, poskrbi tako imenovano okolje s pritiskom, ki je izsiljen in se pesniku kaže kot možnost obračuna s pojavi, ki ga lahko tako iztirijo, da ne bo več pesnik, da bo utihnil. A pesnik te možnosti ne uporabi, ampak se od pojavov toliko oddalji, da jih le še opazuje, pesni o njih. Le zreti in opevati. In se imeti v zakupu, ko pa takšen odnos pokaže mnoge podobe življenja. Kako torej združiti pesnikov smeh in srečevanje s pritiski podob? Preprosto: tudi pesniku le smeh vzdrži, ga pravzaprav zadrži, in njegova drža je drža samohodca v svetu besed in podob.

V pesmih se tako lahko dotika mimo bežečih dogodkov, jih s pomočjo posmeha spravlja v pesmi, da mimohod dogodkov lahko le spremlja, da se ga dogodki tako rekoč ne tičejo več. In na neki način se ga tudi pesmi ne tičejo več. To pa se kaže v obliki pesmi, ki spominja na odstavke, na lome celote, na delno prepisane miselne vzorce, ki so brez vzora, brez videnja celote. Po delčkih se odpira razpotegnjeni svet verzov, ki prehajajo v pripoved, v dolgo nizanje podob, spominov, pripetljajev, ki jih šele pesnjenje naredi za dogodke, za pojave. Dolgostišnice tako dahnejo svoje večne zgodbe o obstranstvu, skoraj zapostavljenosti, in jih naredijo še

daljše, še dovezetnejše za pesnikovo otožnost, ki je kljub smehu in posmehu, s katerima se brani, prevladujoče razpoloženje. Razpotegnjenost trenutka ali razmazanost časa sta oznaki, ki morda prispevata k predstavljanju razpoloženja. In je še zev, ki vse to podkrepi: pesnik se zaveda odprtosti vesolja, odprtosti, ki vabi vase, na vožnjo skozi večnost, da se tudi pesnik zave svoje majhnosti, vpetosti v usodo oziroma v sile, močnejše od sebe.

Kaj je potemtakem uprizarjanje, petje pred občinstvom? je verjetno tisto ključno vprašanje, na katero poskuša najti odgovore. Zabisr meje med tistim, kar dogodek uprizarja, in tistim, čemur je dogodek namenjen. Predvsem je izpostavljena zabrisana črta med igro in spremljanjem te pesniške igre.

Kako torej spremljati pojav vdora resničnostnega v domene resničnega, kako dojemati predstavljanje nečesa, kar je že skoraj onkraj predstavlji-vega, kako doživljati dogodke, ki hkrati potekajo v umetnih in naravnih okoljih? Biti bolj pod vplivom opazovanja kot opažanja, morda bolj na očeh kot oči same, bolj živeti življenje živo, a je to življenje vse preveč predvidljivo, da bi se dalo njegove živosti zares zavedati, saj je omejeno na čezmerno ponovljivost, na komaj še obvladano razmnoževanje, ki gre v takšno množičnost, da se izgublja občutek za izvirno, za tisto pravo, tudi enkratno in s tem edinstveno. Kako združiti vsebino, obliko in izraz stvaritve v nekaj, kar bo uporabno še kdaj?

Morda je tu tudi vzrok za obstoj različnih zaključkov pesniške igre in za mnoge priredbe, ki se precej oddaljujejo od osnovne predloge. Verjetno so osebe, ki v igri nastopajo, pravšnje, da zadostijo pogoju za spominjanje in tudi pogoju za spreminjanje.

Seveda je pravi predmet resnica oziroma oblast nad njo, pa tudi pravičnost, ki kroji zgodovinski spomin. Tako sta miselnim pretresom podvržena tako znanost kot delo, saj sta zavezana množini, splošnemu, določenemu sodelovanju, ki se oddaljuje od bistva. Stalno je navzoč položaj opazovanja z razdalje, položaj pozornega opazovalca predvsem posledic, ki so začetki novih vzrokov in povodov za dogodke, ki sestavljajo zgodovino in občutek, da čas teče, da gre v neko smer. In prav splošno, posplošeno in skupno doživlja najsrdečije opazke in posmeh. Kaj je še osebek in kaj je že predmet, kdaj je še svobodna lastnost delca in kdaj je čredništvo že edini vzorec celote?

Pesnik zaznava tišino in glasove, pesnik ve, da molku sledi govor, da morda zamolk prinaša zagovor, pesnik ve, da obstaja sklenjena veriga členov, ki so lahko stavčni ali pa tudi drugačni.

Pesnikova družba je tudi praznina, ki pa ni praznota, ki pa ni praznost; je pa praznik, ko se pesnik preda svetlobi. Hkrati pa pesnik ne ve več, čigava je pesem, ki jo piše, in tudi ne, čigava je pesem, ki jo prebira.

Ustroj je precej zakrit, skoraj skrivnosten, a nikakor ne skriven in vsekakor iskri, ko pa pesnik tako kruto in milo pesni. Pesmi, ki so oblikovane v prostem slogu, so podane v najrazličnejših oblikah tako imenovanega svobodnega verza. Pa koliko oblik ima lahko svoboda? Morda je odgovor v vprašanju: koliko oblik ima svetloba? Besedi morda in lahko sta tako uničujoče določujoči, da sta mnogokrat primerni vsaj za poskus opisa nečesa tako izmuzljivega, kot je izmuzljiv opis, ki bi morda lahko predočil napor pesnika za najtočnejši izraz. Tako je praznina tisti pomen, ki določa pesnika, in tišina tista lastnost govora, lastnost presledkov med pomeni, ki komaj zadosti pesmi.

In kdo ne bi bil ob vsem tem vsaj malo zmeden, kdo ne bi bil ob vsej tej zmedenosti vsaj malo pesnik in kdo ne bi bil ob pesmih vsaj malo tudi zvedav?

Besede se nanašajo na razpoloženje, na vtise, ki jih prinese listanje po pesmih. Besede, ki se nanašajo nase. Besede, ki se približujejo sebi, besede, ki nastajajo v sobah ali med njimi. Bolj ali manj zapleteni načini za izpovedovanje odnosa do svojih pesmi so tudi najskrivnostnejši dometi samega pesnjenja. Ob predpostavki, da vsaka pesem potrebuje in s tem tudi ima svoj prostor, je prav medprostorje tisto, kar določa razdalje med pesmimi. Približevanje, ki je seveda tudi oddaljevanje, je ob veliki količini pesmi omejeno s prenasičenostjo. Naštevaje, ki vodi iz pesmi do sobe in od pesmi v sobo.

Prebiranje pesmi pa ni naštevaje sob, pač pa seštevaje. Seštevaje, ki naredi pesnika za sobarja mnogih sob in sodb o sobah in pesmih. Kaj je potemtakem tisto, kar se bliža, a se ne približa, kar se oddaljuje in se ne oddalji? Je morda le odlašanje, le stikanje za pesmimi, le pretakanje po sobah? In zasuk. Zrcaljenje v svojih lastnih pomenih je odlika, ki jo prinašajo pesmi, polne besed, ki poudarjajo prav zasmrtno resnost pesnikove igrivosti, a ne igravosti, smisel takšnih početij na način, ki ni prazno igračkanje z besedami v obliki križank ali podobnih premetavanj črk in glasov, pač pa je tak način eden, a ne edini, izmed možnih načinov, da se zazre v tiste predele človekovega dožemanja jezika kot takega, ki so za znanim, za lahko dostopnim, za sploh dojemljivim.

Pevec, se pravi tisti, ki igro spremlja z glasbo, je prisiljen znova uglasiti svoje glasbilo, saj je igra tista, ki sproža in določa potek pesmi.